

KOMORNÍ SCÉNA ARÉNA
příspěvková organizace

28.října 23 • Moravská Ostrava • tel.: 596 114 585

Vstupenky si můžete rezervovat na tel.čísle 596 123 181

Inscenace je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky

Komorní scéna Aréna

Vás zve na premiéru

Christian Dietrich Grabbe

Překlad: Zbyněk Sekal

Dramaturgie: Daniela Pokorná

Výprava: Ilja Hylas

Hudba: Nikos Engonidis

Režie: Tomáš Jirman

Hrají: Renáta Klemensová, Tereza Růžičková,

Michal Čapka, Vladislav Georgiev,

Karel Růžička, Dušan Škubal, René Šmotek,

Milan Cimerák j.h. nebo Petr Ochvat j.h.

**ŽERT,
SATIRA,
IRONIE**

A HLUBŠÍ VÝZNAM

Premiéra

v sobotu 6.září 2003

v 18.30 hodin

v Komorní scéně Aréna

Christian Dietrich Grabbe
ŽERT, SATIRA, IRONIE A HLUBŠÍ VÝZNAM

Překlad: *Zbyněk Sekal*
Dramaturg: *Daniela Pokorná*
Úprava: *Daniela Pokorná a kolektiv*
Režie: *Tomáš Jirman*
Výprava: *Ilya Hylas / Ilya Hylas*
Hudba: *Nikos Engonidis*

Osoby a obsazení :

Renáta Klemensová - Markétka, Čertova babička, komorná přírodopyslec
Tereza Růžicková - Adslada
Michal Čapka - Čert, loupežník
Vladislav Georgiev - Todor, baron, kovář, 13-krojčouských tovaryšů
Karel Růžička - Krysošer
Dušan Skubal - Kaimor, loupežník
René Šmótek - Vranov, Lomský, přírodopyslec
Milan Cimerák j.h. nebo Petr Ochvat j.h. - Bohumilek, Krutas, Nero, přírodopyslec

Premiéra : 6.září 2003

Christian Dietrich Grabbe: předmluva ke hře Žert, satira, ironie a hlubší význam

Jestli čtenář nezjistí, že se tato veselohra zakládá na zásadním názoru na svět, pak si toto dílo vůbec nezaslouží pochvalu. Vysmívá se ostatně samě sobě, takže mu potrefeně osoby snadno prominou.

Christian Dietrich Grabbe

Narozen v Detmoldu, malém německém městě, 11. prosince 1801. Jeho otec, Adolf Heinrich Grabbe, je správcem místní káznice. Jednou z prvních vzpomínek Christiana Dietricha prý je, jak vedou starého vraha na procházku na čerstvý vzduch...

V Detmoldu navštěvuje Grabbe obecnou školu a gymnázium. Otec se snaží povýšit rodinu z původního plebejského stavu mezi maloburžoazii. Jeho přáním je, aby syn vystudoval na univerzitě teologii, žádá pro něj tudíž o stipendium, které nakonec získává. Nástup na univerzitu je ovšem odložen: profesori detmoldského gymnázia odmítají dát Christianu Dietrichovi vysvědčení. Dle jejich posudku je sice mladý Grabbe pro univerzitní studium dostatečně vybaven vědomostmi a inteligencí, obávají se však jeho předčasné "zralosti": student v již tak mladistvé věku náruživě holduje alkoholu.

Vysvědčení dostává Grabbe až o rok později. Místo teologie studuje práva, nejprve na univerzitě v Lipsku, poté v Berlíně. Roku 1824, po překonání jedné z alkoholických krizí, skláda právnické zkoušky, a dostává povolení vykonávat úřad advokáta.

Následně řada odmítnutých žádostí o zaměstnání. Nakonec získává Grabbe místo vedlejšího vojenského soudce. Jeho životní podmínky jsou však ponižující. Má nepatrný plat. Právníčskou praxi vykonává jen proto, aby se uživil. Touží věnovat se divadlu. Pokusy stát se hercem ale zůstávají bezvýsledné. Pro nedostatek talentu jej nechtějí do svého souboru ředitelé divadel v Drážďanech, v Braunschweigu ani v Hannoveru. Grabbe se vrací do Detmoldu a divadlem se začíná zabývat jinak: coby kritik. Nedostatek zkušeností a svérázné posudky z něj brzy činí v očích detmoldského divadelního ansámblu i v očích ředitele divadla Pichlera úhlavního nepřítele. Nakonec se herci mstí veřejně: mladý Pichler hraje básníka v masce Grabbeho.

Dramatické tvorbě se Grabbe věnuje od útlého věku. Svou prvotinu *Theodora* zasílá do nakladatelského knihkupectví v Lipsku už v červenci roku 1816, tedy v necelých patnácti letech. Rukopis je odmítnut a poslán zpět. (Toto drama se nedochovalo.)

V roce 1819 začíná psát tragédii *Vévoda Theodor von Gothland*. Dokončuje ji roku 1822 během studií na berlínské univerzitě. Dílo mu umožňuje alespoň částečně proniknout do literárního a dramatického prostředí. V září téhož roku dopisuje komedii *Žert, satira, ironie a hlubší význam*.

Roku 1827 povzbuzuje Grabbeho v dramatické práci přítel z lipských studií Kettnebeil, který mezitím stal nakladatelským knihkupcem ve Frankfurtu nad Mohanem. V červenci vychází tiskem dva svazky *Dramatischen Dichtungen*. Jeden výtisk zasílá Grabbe J.W.Goethemu. Nikdy neodpověděl.

Po stati *Shakespearomanie* vychází roku 1829 v Kettnebeilově nakladatelství tragédie *Don Juan a Faust*. (Grabbe ji psal v letech 1822-28.) Premiéru má v tomtéž roce v detmoldském Dvorním divadle. Stává se tak jedinou hrou, uvedenou v době básníkovy života.

Jedním z četných Grabbeho plánů, z nichž nemalé množství zustalo bohužel nenaplněno (k napsání román o svém mládí, román o základech státu a ekonomiky, politickou knihu na téma "nebezpečí z Ruska", kritiku veškerých revolucí minulých i budoucích a náboženských a vědeckých, vydávat kritický časopis atd.), bylo i vytvoření tzv. *Hohenstaufen-cyklu*. Z původně chystaných tří historii se dočkaly napsání pouze dvě: *Císař Friedrich Barbarossa* (1829) a *Heinrich VI* (1830).

Grabbeho život probíhá ve znamení ponižujícího postavení v zaměstnání, materiální chudoby, nadměrné konzumace alkoholu a stále horšího zdravotního stavu. Překladatel Zbyněk Sekal přitvrdil a upřesnil českému vydání her *Žert, satira, ironie a hlubší význam* a *Don Juan a Faust* Karla

Immermanna. líčícího své první setkání s Christianem Dietrichem v Dusseldorfu: "Když jsem vešel, spatřil jsem vychrtlou, zuboženou postavu ležící na posteli, třebaže už bylo k poledni. V pokoj nebylo zatopeno, nebyla tam ani kamna, ačkoli byl prosinec a velká zima. Podal mi ruku třesoucí se chladem, duhy mu dýkaly... Z počátku se nechtel přikrýt ani obléknout a tvrdil, že nepotřebuje ani žádný stápan, chlady, příván nebo když vyhasnou kamna, ale když je zima, že záleží na něm, nem se to přivčas v pocit příjemný - akoro jako teplo..."

... Ani v životě vpláskem nelyl Grabbe zrovna nejšťastnější. Roku 1829 umírá archívni rada Christian Heine, jeho zaměstnavatel. Po vyřizování pozůstalosti se Grabbe seznamuje s duem, Christianem a Louisou Christianou. Zaneclouho ji žádá o ruku, je však odmítnut. Svými nitky postavením není Louisa nomen. Několik měsíců se trápí, poté opíně přerušuje s Louisou stýky. V následujícím roce poznává Henrietta Meyer, tajně se zasnubují, brzy nato se však Grabbe opět stýká s Louisou. Henrietta zasnoubení ruší. Grabbe si znovu namlouvá Louisu, tentokrát úspěšně. Brzy po svatbě se ale objevují první manželské problémy - majetkové. Po roce opouští Grabbe bez rozpučení se ženou Detmold a odjíždí do Frankfurtu. Zde dochází k roztržce s Kellernbergem. Grabbe cestuje do Düsseldorfu k řediteli zdejšího městského divadla Karu Immermannovi. Pracuje u něho jako dramaturg, má spoustu plánů. Chce napsat tragédii o Kristovi. Je ale stále více nemocen, tuší blížící se konec. Navíc se hádá s Immermannem: kritika düsseldorfského divadla má za následek roztržku definitivní.

Louisa podává žádost o rozvod.

Vycerpaný Christian Dietrich Grabbe se vrací do Detmoldu, kde 12. září 1836 umírá

DÍLO:

Waldes Theatör von Gothland (1822, tragédie)

Marius a Sulla (1827, tragédie - fragment)

Zert, satira, ironie a hlubší význam (1822, komedie)

Nannette a Maria (1823, tragédie)

Cikar Friedrich Barbarossa (1829, první díl plánovaného cyklu "Die Hohenstaufen")

Don Juan a Faust (1828, tragédie)

Heinrich VI. (1829, druhý díl cyklu "Die Hohenstaufen")

Napoleon aneb Sto dní (1831)

Kosciusko (1832, fragment)

Hannibal (1835, tragédie)

Popelka (1835, pohádka)

Die Hermannsschlacht (1836, historické drama)

Heinrich Heine, který se s Ch. D. Grabbem seznámil během studií v Berlíně, shledává jistou příbuznost Grabbeho se Shakespearem. Všechny jeho přednosti jsou ale zatemněny negativními směry, nevázaností... Není to nemoc, horečka či slabomyslnost, nýbrž "alkoholová intoxikace" (Heine nazývá Grabbeho "opilým Shakespearem")

Jaroslav Maria líčí Grabbeho ve své knižcece vydané v Táboře roku 1930 následovně: Hoch... Mladý, neohrabaný, mladík nedbalý zevnějšku, buršák, piják. Prý matka malého děvčata košíčkou usobává. Muž nevysoký, nachylený, převisleho vrchního ratu, bezvousý, bledý, těkavého pohledu. V rasnatém plášti, který zakryl nespořádanou ústroj, rozhalenou košili, chodíval nejradeji. V rozpacích křičel, hádal se, zpil - druhého dne bloudil jako zmoklá slepice v okolí města za lemného večera a až k ránu se za děsného poskibku plížil k domovu. Tu nevlidno, otec se mračil, matka křičela. Děm... Kristián vyplázl na oba jazyk a šel spát...

... Grabbe se žení. Ach, toho pekla. Satan se probudil. Mladá paní je akurátní. Chce, aby odevzdal všechny peníze, chce, aby se slušně strojil, chce, aby řádně konal povinnosti úřadu. Odmítá svémocné peníze, aby muž nemohl do hospody. Napomíná po dobrém, po zlém - ale děm... alkoholu přehluší všechno. Hádky, spílání, proklínání, pití..."